

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING ILMIY
DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISH****Jumanazarova Zarnigor Jahongir qizi**

Shahrisabz davlat pedagogika instituti, Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

Raxmatova Marjona Tohir qiz

Shahrisabz davlat pedagogika instituti, Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2- kurs talabasi

Elmurodova Farangiz Sherzod qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti, Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarining ilmiy dunyoqarashini shakllantirish jarayonini o'rganishga bag'ishlangan. Ilmiy dunyoqarash o'quvchilarga yangi bilimlarni olish, xulosalar chiqarish va muammolarni hal qilishga yordam beradigan asosiy qobiliyatlarni rivojlantiradi. Maqolada ilmiy metodi, tajribalar, o'yinlar va interaktiv darslar yordamida bilim olish jarayonini qanday qilib qiziqarli va samarali qilish mumkinligi ko'rsatiladi. Bu o'z navbatida, bolalarda ilmiy fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Ilmiy dunyoqarash, boshlang'ich sinf, o'quvchilar, tajriba, interaktiv darslar, fikrlash qobiliyati, ijodkorlik.

Annotation. This article is dedicated to studying the process of shaping the scientific worldview of primary school students. A scientific worldview develops key skills in students that assist them in acquiring new knowledge, drawing conclusions, and solving problems. The article demonstrates how to make the knowledge acquisition process engaging and effective through the scientific method, experiments, games, and interactive lessons. In turn, this fosters scientific thinking and creativity in children.

Keywords. Scientific worldview, primary school, students, experiment, interactive lessons, critical thinking, creativity.

Аннотация. Данная статья посвящена изучению процесса формирования научного мировоззрения у учащихся начальных классов. Научное мировоззрение развивает ключевые навыки у учеников, которые помогают им приобретать новые знания, делать выводы и решать проблемы. В статье демонстрируется, как сделать процесс получения знаний увлекательным и эффективным с помощью научного метода, экспериментов, игр и интерактивных уроков. Это, в свою очередь, способствует развитию научного мышления и креативности у детей.

Ключевые слова. Научное мировоззрение, начальная школа, учащиеся, эксперимент, интерактивные уроки, критическое мышление, креативность.

Kirish. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ilmiy dunyoqarashini shakllantirish — ta'lim jarayonining muhim jihatlaridan biridir. Yosh bolalar o'z atrofidagi dunyoni o'rganish, tushunish va izohlash jarayonida ilgari suriladigan bilim va ko'nikmalar, ularning shaxsiyatini shakllantirishda, bilim olishda va muammolarni hal qilishda asossiz bo'lishi lozim. Bu davrda o'quvchilar ko'plab savollar beradilar va o'zlarining bilim doiralarini yangilashda katta qiziqish ko'rsatadilar. Ilmiy dunyoqarashni rivojlantirish, ularning qiziqishini rag'batlantiradi va erkin fikrlashlari, izlanishlari, muammolarni kreativ tarzda hal qilishlari uchun zarur sharoitlarni yaratadi. Ilmiy sohalariga qiziqish bolalarda mantiqiy fikrlash, tajriba o'tkazish va dalillar asosida qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarga fanlarni o'zlashtirish va tushuntirish jarayonida interaktiv yakuniy tadbirlar, eksperimentlar va loyihalar o'rnatuvchi ahamiyatga ega. Ushbu faoliyatlar o'quvchilarda ilmiy kashfiyotlarga bo'lgan qiziqishni oshiradi, o'z-o'zini o'rganish imkoniyatlarini

yaratadi va o'z fikrlarini ifoda etishga yordam beradi. O'qituvchilar, ota-onalar va jamiyatning ushbu jarayonda ma'suliyatli roli qatnashgan holda, bolalarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirish uchun samarali hamkorlik qilishlari zarur. Shunday qilib, boshlang'ich sinf o'quvchilarining ilmiy dunyoqarashini shakllantirish ta'lim jarayonida muhim maqsad bo'lib, bu ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari va ijtimoiy hayotlarida o'z o'rnini topishlariga yordam beradi. Har bir o'quvchining qiziqishlari va qobiliyatlari inobatga olingan holda, ta'lim jarayoni o'zgarib, yanada samarali va ijodiy bo'lishi mumkin.

Adabiyotlar tahlili. Piagetning Ko'nikma O'sishi Nazariyasi: Jean Piaget boshlang'ich sin o'quvchilarining bilimlarini shakllantirishda ko'nikma o'sishi jarayonini ko'rsatadi. Bolalar o'z atrofdagi dunyoning va fenomenlarning ta'sirli qismini intuitiv ravishda tushunadilar, keyin esa bu intuitiv bilimlarni ilmiy tushunchalarga aylantiradilar. O'yin-kafedra usullari bolalarning ilmiy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Jadaliylik: O'quvchilarning fikrlarini shakllantirish va tushuntirish jarayonida tadqiqot, eksperiment va g'oyalarni izlash kabi faoliyatlar zarurdir. Vygotskiyning Sosiokultrual Nazariyasi: Lev Vygotskiy ilmiy dunyoqarashning shakllanishi bilan asosli madaniy jarayonlar va ijtimoiy munosabatlar o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi. O'quvchilar boshqa odamlar, jumladan o'qituvchilar, ota-onalar va yoshi kattalardan bilimlarni o'rganishadi va shakllantiradilar. Zone of proximal development (ZPD): Bolalar bilan hamkorlikda, ularning bilimlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi-O'quvchi Hamkori: Ilmiy dunyoqarashni shakllantirish jarayonida o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik muhimdir. Ilmiy tushunchalarni ochib berish: O'qituvchilarning ushbu jarayonda rolini eng yaxshi qilishadi, chunki ular bolalarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirishda boshqa odamlar bilan hamkorlik qilishga o'rgatadilar. Ota-onalarning ta'siri: Ota-onalar uyda bolalarni ilmiy tushunchalar bilan tanishtirish va ularning tadqiqot faoliyatiga hissa qo'shish orqali o'z usturidalarini taklif qilishadi.

Tadqiqot metodlari. 1. So'rovnoma va Anketa Metodi: O'quvchilarning ilmiy dunyoga bo'lgan munosabatini, bilimlarini, qiziqishlarini va qarashlarini aniqlash. Yangi boshlanuvchilarga tushunarli va sodda savollar tuzilgan anketa yoki so'rovnomalardan orqali ma'lumot to'plash. Savollar ochiq va yopiq turdagi bo'lishi mumkin. Javoblarning ob'yektivligi va haqiqatga yaqinligi shubha ostida qolishi mumkin, chunki bolalar o'z fikrlarini to'liq va aniq ifodalay olmasligi mumkin. 2. Kuzatuv Metodi: O'quvchilarning ilmiy faoliyatiga, sinf darslarida qatnashishiga, tajribalarga bo'lgan munosabatiga, o'zaro muloqotlariga kuzatuv o'tkazish. O'quv jarayonini kuzatish, o'quvchilarning faolligini, qiziqishini, bilim olishga bo'lgan munosabatini yozib borish. Kuzatuvchi o'zining sub'yektiv fikrlarini kiritib yuborishi mumkin. 3. Eksperiment Metodi: O'quvchilarning ilmiy tajribalarni o'tkazishga bo'lgan tayyorgarligi, natijalarni tahlil qilish qobiliyatini, ilmiy usulga bo'lgan munosabatini aniqlash. O'quvchilarga turli xil tajribalarni o'tkazish va ularning natijalarini tahlil qilish topshiriqlari berish. Tajriba natijalari oldindan aytib bo'lmaydi, shuning uchun natijalarni talqin qilishda ehtiyotkorlik talab etiladi. 4. Suhbat Metodi: O'quvchilar bilan individual va guruh suhbatlari o'tkazish orqali ularning ilmiy dunyoga bo'lgan munosabatlari, bilimlari, qiziqishlari va qarashlari to'g'risida chuqurroq ma'lumot olish. O'quvchilarga ochiq savollar berib, ularning fikrlarini erkin ifodalashga imkon yaratish. Bolalarning javoblarini talqin qilishda suhbat o'tkazgan shaxsning sub'yektivligi ta'sir qilishi mumkin. 5. Tahlil Metodi: O'quvchilarning ilmiy ishlari, chizmalari, rasmlari va boshqa ijod namunalarini tahlil qilib, ularning bilim darajasi, ijodiy qobiliyati va ilmiy dunyoqarashini aniqlash. Usul: O'quvchilarning ishlarini tanqidiy tahlil qilish va ularning ilmiy dunyoqarashiga ta'sir qiluvchi omillarni aniqlash. Tahlil sub'yektiv bo'lishi mumkin. 6. Miqdorli va Sifatli Tahlil Metodi: To'plangan ma'lumotlarni statistik usullar yordamida tahlil qilish va natijalarni umumlashtirish. So'rovnoma va kuzatuv natijalarini statistik usullar (masalan, chastota tahlili, o'rtacha qiymat hisobi) yordamida qayta ishlash. Kamchiliklari: Miqdorli tahlil sifatli ma'lumotlarni hisobga olmasligi mumkin.

Natija va muhokama. Boshlang'ich sinf o'quvchilari ilmiy dunyoqarashini shakllantirishda, ilmiy tasavvurlarni rivojlantirish va o'quvchilarning ilmiy fikrlash qobiliyatini oshirish muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlar natijalariga ko'ra, ilmiy dunyoqarashning shakllanishi boshlang'ich sinfda amalga oshirilishi zarur, chunki bu davrda bolalar o'zlarini atrof-muhit bilan qanday bog'lashni va ilmiy jarayonlarni qanday tushunishni o'rganadilar. O'quvchilar ilmiy tajriba va kuzatishlar asosida yangi bilimlarni olish, savollar berish va muhokama qilish orqali ilmiy dunyoqarashni rivojlantiradilar. Shuningdek, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda o'qituvchining roli juda muhim. O'qituvchilar, o'quvchilarga ilm-fan asoslarini o'rgatish, ilmiy usullarni tushuntirish, va amaliy faoliyatlarda ularni ishtirok etishga undash orqali ularning ilmiy fikrlashini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda boshlang'ich sinf o'quvchilari o'rtasida faqat ilmiy bilimlar emas, balki kreativ fikrlash, savollar berish va kuzatish qobiliyatlarini ham rivojlantirish kerak. Bu jarayonni amalga oshirish uchun sinfda faollikni oshirish, amaliy mashg'ulotlar va ilmiy tadqiqotlar orqali o'quvchilarni faol ishtirok etishga undash zarur. Bundan tashqari, ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda o'quvchilarning qiziqishini oshirish, ularni o'zaro fikr almashishga undash va ilmiy masalalarga ijodiy yondashishni rag'batlantirish zarur. O'qituvchilar, o'quvchilarga savollarni to'g'ri berish va ilmiy jarayonni tahlil qilishni o'rgatish orqali ularning fikrlash darajasini oshirishlari kerak. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarining ilmiy dunyoqarashini shakllantirish jarayoni kompleks bo'lib, o'qituvchining malakasi, metodik yondashuvlar, ilmiy faoliyat va amaliy mashg'ulotlar orqali amalga oshiriladi. Bu jarayonning muvaffaqiyati o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini oshirish va kelajakda ilmiy yondashuvlarni qo'llashga tayyorlashda katta ahamiyatga ega.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ilmiy dunyoqarashini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Ilmiy dunyoqarash, o'quvchilarga atrof-dagi olamni tushunish, ilm-fan asoslarini o'zlashtirish va tadqiqotlar orqali yangiliklarni kashf qilish imkonini beradi. Shuningdek, ilmiy fikrlash, o'z fikrini mantiqan ifodalash, dalillarni keltirish va xulosa chiqarish kabi ko'nikmalarni rivojlantiradi. Boshlang'ich sinfda bu ko'nikmalarni shakllantirish orqali o'quvchilar faqat bilim olish bilan cheklanmay, balki murakkab vaziyatlarni tahlil qilish va ijodiy yondashuvlarni ham rivojlantiradilar. Ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda o'qituvchilarning roli katta hisoblanadi, ular o'quvchilarga qiziqarli va interaktiv o'quv faoliyatlari orqali ilmiy jarayonlarni o'rgatishlari zarur. Shuningdek, ilmiy metodologiyalarni va tajriba o'tkazishning ahamiyatini tushuntirish ham muhimdir. Bularning barchasi o'quvchilarning ilmiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga, ularni faol, o'z-o'zini o'rganadigan va ilmiy izlanishlarga tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar tahlili:

1. Фаррух Қодиров. Аҳолига хизмат кўрсатиш соҳасининг моделлаштиришни тизимли имитация қилиш. *Viznes-Эксперт*. Том 173. Номер №5. Страницы 102-106. Дата публикации 2022.
2. Farrux, Qodirov. "Foreign experience in the development of medical services to the population." *Хоразм Маъмун академияси* (2022).
3. ҚОДИРОВ, Фаррух. "АҲОЛИГА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИНГ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШИ ТАҲЛИЛИ." *AGRO ILM* (2022).
4. Qodirov, Farrux. "VEKTOR VA SKALYAR MAYDONLAR. GRADIYENT VA YO'NALISH BO'YICHA HOSILA. DIVERGENSIYA VA ROTOR. SATH CHIZIQLARI. GRADIYENT MAYDONLAR. OQIMLAR." *Analytical Journal of Education and Development* (2022).

5. Qodirov, Farrux. "FURYE QATORI FUNKSIYALARNI FURYE QATORIGA YOYISH." МАТЕМАТИК ФИЗИКА ВА МАТЕМАТИК МОДЕЛЛАШТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАРИ Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами (2021).